

הספר. ההתמודדות עם הגורל ועלבונם של ימיהילדות ניתנים בהבלטה רבה. בעיקר מדגיש המחבר את התעוררותה החזרת של האכזבה המרה לאחר כשלונם של כל הנסיונות. במשך הזמן לומד הילד שלא להאמין לרופאים, לאחיות, לכל אדם. הוא מתאשש והולך ומאבד את התקווה לריפוי. שוקע והולך בתהום הייסורים, שהם מציאות־חייו הממשית והיחידה.

חרף גילו הרך, כבר רכש הילד נסיון רב ברפואה ובבתי־חולים. עד שבא לבית־החולים ידע טיפולים רבים ומכאיבים ביותר שלא הועילו. מכאן גבר בו א־האמון לרופאים. אף־על־פי־כן—כשניצב מול רופא־מנתח ידוע, המקבל עליו לרפא את הילד החולה—ניצחת בו התקווה מחדש. אישיותו החזקה של הרופא ובטחונו־העצמי מעודדים אותו. ככל שמתברר כי הרופא הגדול נכשל במשימתו, כך ייאושו של הילד הקטן גדל והולך. אף הרופא מתאכזב מעצמו, אך מה ערך לכל ייאושו הרפיאי והאישי לעומת ייאושו הטר־א־גי של "קר־בנו"?

המחבר מצליח בתיאור שקיעתו של הילד בייאוש בהפסקות שבין ניתוח לניתוח. הפחד משתלט עליו—פחד מן הרופאים, האחיות, מכל אדם המבקש לעזור לו. בעולמו הפנימי אין עוזר ואין עוזר. הוא מתמלא אדישות לגבי העולם הסובבו. הוא מסתגר כדי להת־יחד עם ייסוריו. לא פעם הוא מהרהר: "דבר אחד ברור, אין מחבבים מקרים שאינם מצליחים. ייתכן שמרחמים פה־ושם, אבל רחמים אינם גורמים, בהכרח, חמימות. וגם רחמים מסתגלים בסופם של דברים—לשיגרת אדישות".

לאחר כל הניתוחים מוצא הילד בלבו רחמים על אביו. הוא "אינו יכול שלא להעמידני איכשהו על מצבי החדש. הוא מנסה להתפתל ולתת לי להבין, תוך רמזים זהירים, כי הוחרתי, כפי הנראה, למצב ההתחלתי שלי. איני מנסה להגיד לו, כי אני משער לעצמי יותר ממה שהוא מנסה לרמוז... אני מבין את הפחד שלהם: הם חוששים שהרבר יביא אותי לידי דכאון או מרה שחורה, או לאכזר בה נוראה, אם אָדע כי פתחו לי מחדש את

שלמות"; אולם מכשולים ועיוותים הקיימים בכל דמוקרטיה מערבית לובשים משמעות אחרת בגרמניה מערבית, והחרדה לגידל הדמוקרטיה בה חריפה יותר לנוכח הידיעה שהיא נטולה אותו מסד של תכונות אנושיות וערכים אנושיים למבנה הדמוקרטי. דומה כי הספרים על גרמניה סובבים תמיד סביב א־י תו ציר עצמו, ואין חזרה זו אלא הוכחה כמה מחשיבה האנושות את הכרת הציר הזה. ספרו של אילון, גם אם אינו מחדש הרבה, מוסיף פרטים וגוונים משלו, ואין צורך לומר כי ראיית התמונה עד שלמותה כמעט מתאפשרת רק בעזרת ספרים כאלה.

י. ש.

מחלקה בצהוב

נושאו של הספר הוא סבלו של ילד בן תשע, שגורלו התאכזר לו במידה בלתי־רגילה. מום גדול יש בו מלידה, הממיר את חייו וגוזל ממנו את חדות ילדותו. בספר ניתנים פרקי־יומן שלו משך חצי־השנה שעשה בבית־חולים. בשלושה ניתוחים ניסו הרופאים לתקן את הפגום בגופו והעלו חרס בידם. לעומת זאת גרמו לו כאבים וייסורים הרבה, והפכו את שהותו בבית־החולים לגיהנום בלתי־פוסק.

מתוך הגיהנום עולה קולו של הילד, הזועק ומשווע לעזרה. אך מאיין יבוא עזרו? אנשי־הרפואה מנסים לעזור לו—ולשווא. יד ההוררים קצרה להושיע. בבית־החולים רואה הילד החולה חולים רבים, ובהם גם ילדים החולים במחלה דומה, והם מחלימים ויוצאים מבית־החולים. כל אדם בריא המהלך בקירבתו מעורר קנאה בלבו. תודעת הסבל קשורה באכזבה מכשולו הטיפולי.

הדי בכיו של הילד בצרילו בוקעים מדפי

• מילא אהל: מחלקה בצהוב; קטעי־יומן שלא נכתבו מעולם על־ידי ילד בן תשע במשך חצי שנה בבית חולים; הוצאת־ספרים שלמה שרברק, 1967; 247 עמ'.

"ברוכים הבאים", שבו לביתם וה"עולים" הופכים להיות "מהגרים", כדרכו של עולם, ומופנים לאחיהם.

חזי לושבן מתאר את מפעל ההיקלטות באמצעות סיפורו של גיורא יוספטל, שניצח על המלאכה בשנים הראשונות לאחר קום המדינה, שהן שנות השיא של הגירת ההמונים. איני יודע אם דרך זו היה בה כדי להקיף את הנושא, מהגם שרוב החומר, כפי שנאמר באחרית־דבר, באה לו למחבר מעובדי הקליטה ומארכיוני הסוכנות היהודית. מכל מקום מתקבלת תמונה נאמנה ומרתקת למדי, אולי הודות לחיכוך בלתי־הנמנע בין מחלקת העליה למחלקת־הקליטה, שהגיע את אנשי הקליטה לחשוף פרטים רבים על זרמי העליה השונים כדי להצביע על הקשיים העצומים שעמדו לפניהם בעבודתם.

רבים התחומים בהם דן הספר והם מקיפים את כל חייהם של הנקלטים. כך, למשל, מביא המחבר חומר רב על העברת הנקלטים אל נכסי הערבים הנפקדים בערים ובכפרים הנטושים, לאחר שמחנות־המעבר שלהם מלאו על גדותיהם, ועל הקמת המעברות הראשונות. כן דן הספר בבעיית הבריאות של העולים, שהיתה מן הגורליות, והוא מביא ראיונות עם רופאים וראשי־מעברות באותן שנים המספרים על המחלות המגפתיות והמידבקות שהביאו אתם יוצאי ארצות שונות. כן דן הספר בהסתגלותם של הנקלטים ל"אורח־החיים הישראלי כגון ביחסם לאשה, לאוכל, וללבוש.

קביעת מעשיהם של אנשי הקליטה בתוך המסגרת של אותן שנים יש בה ללמד עליהם זכות, אף שהמעשים עצמם זכו בשעתם ל"קיתונות של ביקורת עזה. לאחר קריאתו של ספר, בפרספקטיבה של השנים שחלפו בינתיים, הרבה ממעשיהם של הקולטים מסתברים והיחס אליהם הוא יחס של השתתפות ולא של התנגדות דווקא. על־כליפנים, עד שתיכתב ההיסטוריה של הקליטה, יהיה ספר זה של ח. לושבן מורה־דרך נכבד, בזכות עצמו, ואף מי שיבוא לכתוב את תולדותיו של אותו מפעל חברתי חייב יהיה להודק לן.

ד. ר.

הבטן, וכי אחרי ככלות הכל צדקתי, שגם אם יעשו לי הרבה גיתוחים—לא יעיל כלום".

הילד הקטן התבגר יותר מכפי גילו, והוא מבין ויודע את מצבו לאשורו: "אלא שאינם מבינים כי אני כבר עברתי את משבר הייאוש הגדול, וכי לאחריו כבר חייתי אף במצב של אדישות מוחלטת, ובכן מה? ואם פחת—אז מה? זה־וזה. העיקר שיניחו אותי לנפשי, מעכשיו, ושיחילו מלהתאכזר אלי. כמה שאחיה—אחיה, ואין שאחיה—אחיה..." הספר כולו רווי צער, סבל וזעקתו של הילד הקטן. האמת הטראגית שבו מלווה את הקורא גם לאחר הקריאה, העובדה שהספר נכתב בידי אביו של הילד, המקדיש את ספרו לבנו, מוסיפה על כנותם של הדברים.

י. פ.

איש יוצא אל אחיו

נושא ה"עליה" הוא מן הנושאים הנדרשים ביותר בכתביה התעודית. "עולים", וכן שליחים שגשלו מטעם המוסדות לחוץ־לארץ ואנשיהם בארץ, הירבו לתאר אותה על פניה השונים. זהו נושא המשופע במסעות מסמרי שער בהרי האטלס, במדבריות ערב, על־פני נהרות ארץ־הנהריים, וכן משופע הוא בתכנים כים בנמלים אקזוטיים, בעלילות אלף־לילה ולילה על־פני שבעת־הימים.

מגילות כתובות הרבה עסקו בנושא זה, על־הרוב מתוך פאתוס, שהוא תחליף זול ונוח לחזון, או אולי מוצר־לוואי שלו. מעטים טרחו לכתוב עניינית על היקלטותם של יוצאי הארצות השונות בארץ הזאת, על קשייה וסכנותיה של הקליטה. ספרו של חזי לושבן, "איש יוצא אל אחיו", הוא כמדומה אחד הספרים הבודדים בו מתגלה יום־המחרת שלאחר העליה אל חוף הארץ, לאחר שהעסקנים, שהופיעו בנמלים תחת כרזות תכלית־לבן

* חזי לושבן: איש יוצא אל אחיו; הוצאת עם עובד, 1968; 293 עמ'.